

İNFAZ VE İNFAZ HUKUKU KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME (1)

M. Yılmaz SAĞLAM (*)

1. İnfaz Kavramı

Devlet; toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasi bakımdan teşkilatlanmış, millet yada milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel kişilik olarak tanımlanmıştır (2).

Tanımlamada yer alan ana unsur, "insan" dır. Bu unsurdan hareketle Devlet; kuralları belirlenmiş bir hukuk sistemi çerçevesinde örgütlenmiş ayrı bir vatan, bayrağı ve uyruğu ile bir bütünlük arzeden, geçmişi ve geleceği ile manevi açıdan birarada yaşama arzusunun ortaya konulduğu siyasi bir oluşumdur.

İlkel kabilelerden başlayarak, en geniş biçimde organize olmuş devlet yapısı irdelendiğinde, toplum düzeninin korunmasının temel amaç olarak kabul olunduğu, bu amacın gerçekleştirilmesinde örf, adet, gelenek ve dinsel kuralların yanında yazılı yada yazılı olmayan hukuk kurallarını görmekteyiz.

(*) **Hâkim, Adalet Bakanlığı.**

- (1) Bu incelememiz; "infaz Hukuku, İnfaz Sistemimiz ve Cezaevlerimiz" ismini verdiğimiz ve henüz yazma aşamasında bulunduğumuz kitabın birinci bölümünü oluşturmaktadır.
- (2) Bölümde "Devlet" in doktrinsel tanımlaması tartışmalarına girilmemiştir. "Devlet" in ayrıntılı tanımlaması ve unsurları için bkn. Prof. Erdoğan Göger, Hukuk Başlangıcı Dersleri, II. Baskı, Ankara Şenyuva Matbaası, 1972, s. 165. Prof. Yahya Kazım Zabunoğlu, Kamu Hukukuna Giriş, AÜHF. Yayınları No:328. Sevinç Matbaası, Ankara. 1973 s. 37,38. Prof. Dr. Münici Kapani, Politika Bilimine Giriş, AUHF. Yayınları, No:371, Sevinç Matbaası, Ankara 1975. s. 17.

Toplum düzeninin sağlanması ve korunmasında örf, adet, gelenek ve dinsel kuralların etkinliği tarihi süreç içerisinde azalmış, bunların yerine ikame olunan hukuk kurallarının, etkinliği artmıştır. Devletler diğer devletlerden etkilenseler de, kendi hukuk sistemlerini yaratmışlardır. Varlık nedenleri yada ideolojik temelleri ne olursa olsun, istisnasız her bağımsız devletin kendi sınırları içerisinde geçerli olan bir hukuk sistemi (hukuk düzeni) vardır. Sömürge ve işgal durumları ayrık olmak üzere, her devlet kendi sosyal barışını korumak, geliştirmek ve devam ettirmek amacıyla, sahip olduğu hukuk sistemi üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

Hukuk sistemleri (genel bir ifadeyle), bireylerin kendi aralarındaki veya bireylerle devlet arasındaki ilişkileri düzenler. Karşılıklı hak ve yükümlülükler hukuk sistemleriyle belirlenir. Ancak, uygarlığın gelişimi bu ilişkilerin daha değişik organizasyonlara yansımaya neden olmuştur. Devletlerin birbirleriyle ilişkileri yada bir devletin bireyinin veya tüzel kişiliklerinin bir başka devletle ilişkileri en son olarak Birleşmiş Milletler ve Avrupa Topluluğu gibi uluslararası organizasyonların çeşitli ilişkileri, farklı hukuki düzenlemeleri beraberinde getirmiştir.

Uluslararası ilişkiler boyutu bir kenara bırakılacak olursa, bir devletin hukuki sistemi; özel hukuk ve kamu hukuku alanlarında düzenlemeler getirir (3).

Türk Hukuk Sisteminde "Kamu Hukuku" içerisinde yer alan Ceza Hukuku; suç olarak kabul edilen fiilleri, bu suç kabul edilen fiilere karşı öngörülen yaptırımları (müeyyideleri) düzenler. Ceza Yargılaması Hukuku ise, suç olarak kabul edilen fiilleri işleyen kişilerin yargılanacakları makamları ve yargılanma süreci tamamlanmaya kadar uygulanacak usulü ortaya koyar.

Ceza ve ceza yargılaması hukuku sistemin tamamlanması açısından yeterli midir? "Örnekeleyecek olursak; genel ve özel ceza kanunlarında suç olarak belirlenen bir fiili işleyen ve yargılaması yapıldıktan sonra bu fiili işlediği kanıtlandığı için yasada öngörülen bir cezaya mahkum olan birey hakkında ne yapılacaktır?

(3) Göger, s. 160.

Doğal olarak, bireye verilen ceza yerine getirilecektir. Dolayısıyla ceza yerine getirildiğinde sistem tamamlanmış olacaktır. İşte bu noktada "mahkemelerce verilen cezaların yerine getirilmesi" olgusu karşımıza çıkmaktadır ki, bu olgu "İnfaz Kavramının" ve "İnfaz Sisteminin" başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

2. İnfaz Kavramının Analizi

İnfaz kavramı; yerine getirme, uygulama anlamında kullanılır (4). Yetkili bir kişi tarafından verilen bir emirde, yapılması istenileni gerçekleştirmek dar anlamda "infaz" sözcüğünün karşılığıdır. Tanımlamadan da anlaşılacağı üzere (ve hukuki anlamı dışında), infaz kavramının içerisinde;

- Emri veren kişi,
- Verilen bir emir,
- Emrin icaplarının yerine getirilmesine yönelik bir eylem,

Unsurları yer alır.

Bu unsurların "hukuki" olup-olmamasının bir önemi yoktur. Örf ve adet, dostluk, arkadaşlık, aile, feodalite, iş ilişkileri yada diğer sosyal ilişkiler yalın anlamda "infaz" ın konusu olabilirler. Bu tür ilişkilerde, verilen emrin yerine getirilmesinde her zaman zorlayıcı bir güç yoktur. Aile ilişkilerinde olduğu gibi sevgi ve saygı gibi duygusal etkenlerde, "infaz" a neden olurlar.

İnfazda belirleyici bir başka faktör; sonuçtur. Yalın anlamda infazdan elde edilen sonuç, ilişkide bulunulan sosyal grubun yararınadır. Bu yararın da hukuka uygunluğu zorunlu değildir.

Hukuki (geniş) anlamda infaz ise; yargı kararlarının yerine getirilmesi, uygulanmasıdır (5). Türk Hukuk Lügatı'nda cezaların infazı; "Cezaya ait kat'ilemiş hükümlerin icabı (nın) yerine getirilmesi" olarak tanımlanmıştır (6).

(4) Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük. Yeni Baskı, Ankara, 1988, s.707

(5) a.g.e., s. 707

(6) Türk Hukuk Kurumu, Türk Hukuk Lügatı. 3. Baskı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991, s. 52.

Hukuki anlamdaki "infaz", yalın (dar) anlamdaki "infaz" a göre daha belirgindir. Sınırları çizilmiş, unsurları değişmiştir. Hukuki anlamdaki infazda;

- Yetkili mahkeme,
- Tutuklanmaya yada mahkumiyete ilişkin bir karar,
- İnfazın icrasına ilişkin işlemler,
- İnfazın icrasını yapacak kamu görevlileri,
- Sonuç,

Unsurları yer alır.

Sayılan unsurların katılımıyla hukuki anlamdaki infazı yada "infaz hukukunu" şöyle tanımlayabiliriz; Mahkemelerce verilen tutuklama yada kesinleşmiş mahkumiyet kararlarının ne şekilde yerine getirileceğini gösteren hukuk kurallarına "infaz hukuku" denilir.

İnfaz hukukunun bir başka tanımlaması, Ceza Hukuku Milletlerarası 3'üncü Kongresi'inde (Palermo 1933) yapılmıştır. Burada yapılan tanımlamaya göre infaz hukuku; "mahkumiyet kararının kesinleştiği andan itibaren en geniş manası ile ceza infazının sona erdiği ana kadar devlet ile hükümlü arasındaki münasebeti tanzim eden Hukuk'dur (7).

3. İnfaz Kavramının Sosyolojik Analizi

İnfaz, üstün bir gücün (kudretin) emrinin yerine, getirilmesidir. Hukuki anlamda infazdan söz edebilmek için, üstün gücün toplumun büyük çoğunluğunca geçerli (meşru) kabul edilmesi gerekir. Bireysel yada çoğunluğa dayanmayan grup tanınamazlığı, üstün gücün meşruluğunu ortadan kaldırmaz.

İnsan, sosyal bir varlıktır. İçinde bulunduğu sosyal ortama bağlı olarak, diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadır (8). Can

(7) Prof. Nurullah Kunter, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İÜHF. Yayınları No:562, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s.13.

(8) Göger, s. 165.

ve mal güvenliğinin korunması ve ihtiyaçlarının giderilmesi için iş bölümüne başka bir ifadeyle örgütlenmeye gereksinimi vardır. Örgütlenme, bir yandan ilişkilerin düzenli yürümesine diğer yandan ise bu ilişkilerin karmaşıklaşmasına ve dolayısıyla çatışmaların artmasına yol açmıştır. İlişkilerin düzenli bir şekilde yürütülmesi, çatışmaların önlenmesi ve uzlaşmanın sağlanabilmesi ve bu suretle toplum düzeninin korunabilmesi için örgütlenmede her zaman üstün bir güce gereksinim duyulmuştur.

İnsanlar yaratılış itibarıyla maddi ve manevi yapıları bakımından birbirlerinin benzeri olduğuna göre, meşru üstün güç kim olacaktır? Bu sorunun yanıtını sosyolojik bir yaklaşımla vermek olasıdır. Birliktelik:

- İki kişi arasında ise; güçlü olan,
- Ailede; aile reisi,
- Klanda; klan reisi,
- İlk çağlardaki topluluklarda; doğa üstü güçler,
- Teokratik topluluklarda; Tanrı,
- Monarşik topluluklarda; Tanrının yetkileri devrettiklerine inanılan krallar,
- Demokratik topluluklarda ise; hak iradesiyle oluşan Devlet örgütlenmesi,

Meşru üstün güç olarak kabul edilir. Sayılan meşru üstün güçler tarafından verilen emirlerin yerine getirilmesi (infazı) gereklidir. Yerine getirmeme, ayrı bir yaptırımı gerektirir.

Uluslararası örgütlenmeler konumuz açısından ayrı tutulursa, günümüzde en gelişmiş örgütlenme biçimi Devlet'tir.

Tüm insanlığı içine alan ve Devlet'in yer almadığı bir örgütlenme en azından bugün için hukuki bir idealdir. Devletin örgütlenişi ve ilişkileri "Kamu Hukuku" kurallarına göre düzenlenir Kamu Hukuku; Devlet'e ekonomik, siyasi, hukuki ve sosyal görev ve yükümlülükler vermiştir (9). Bu anlamda bireylerin de hak ve

(9) Göger, s. 176.

yükümlülükleri "Kamu Hukuku" ilkeleriyle belirlenmiştir. Toplum düzeninin korunmasında gerekli görülen, aksine davranıldığına bir yaptırıma (müeyyide) ihtiyaç duyulan eylemler de Kamu Hukuku çerçevesinde Ceza Kanunları'nda ortaya konulmuştur.

Demokratik toplumlarda bireyler, suç sayılacak eylemlerin belirlenmesini yasama organına, bu eylemleri işledikleri iddia olunan kişilerin yargılanmalarını yargı organına ve ceza aldıkları takdirde bu cezaların infazı yetkisini yürütme organlarına devretmiştir. Bu yetki anayasalarda açıkça gösterilmiştir. Tüm bu açıklamalardan sonra, demokratik toplumlarda meşru üstün gücün "yasama", "yargı" ve "yürütme" organları olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

4. İnfaz Kavramının Psikolojik Analizi

Bireyler, sosyal yaşamla ilişkilerini kendi yararlarına yada içinde buldukları sosyal grubun (örgütlenmenin) yararlarına uygun biçimde düzenlerler. Bu ilişkiler; psikolojik, kültürel, tinsel, ekonomik veya politik (siyasi) olarak sınıflandırılabilir. Bireysel yaşamın sürdürülebilmesi bu tür ilişkilerin varlığına bağlıdır..

Sosyoloji ve hukuk açısından, her zaman ilişkiler olumlu sonuç doğurmaz. Bazen bireyin davranışları kendine veya ilişkide bulunduğu sosyal gruba zarar verebilir. Verilen zarar, davranış biçimine (psikolojik, kültürel, tinsel, ekonomik, politik olmasına) göre bir değerlendirilmeye tabi tutulur. Ayrıca verilen zarar ölçüsünde bir yaptırımla karşı karşıya bırakılır.

Kınama, ayıplama, uyarma, azarlama, günahkar sayılma, örf ve adet kuralları ve din kurallarınca öngörülen yaptırımlardır. Tazmin etme (verilen maddi ve manevi zararın ödenmesi), zarar veren fiili durumun önlenmesi (tecavüzün men'i), para cezası, hürriyeti bağlayıcı cezalar (hapis) ve idam cezaları ise hukuk kurallarınca uygulanan yaptırımlara örnek olarak verilebilir.

Örf, adet, geleneklere, dini kurallara veya hukuki kurallara ilişkin yaptırımlar; bireyleri davranışlarında kontrollü olmağa yöneltir. Birey doğumundan başlayarak, tüm yaşamı boyunca başkalarına zarar verici davranışlardan kaçınması için yönlendi-

rilir. Birey, davranışları nedeniyle herhangi bir yaptırımla karşılaşmamak için kendini sürekli bir baskı altında hisseder. Ayrıca kabul etmek gerekir ki, meşru üstün gücün yarattığı psikolojik bir etki vardır, bu da; "korku" dur. Birey psişik yapısına, bedenine veya mali varlığına yönelebilecek bir zarardan elbette korkacak, en azından çekinecektir. Karşı koyamayacağı meşru bir üstün güç tarafından kendisine yönelebilecek bir zarar riski, başka bir baskı unsuru olacaktır. Bu baskılar; toplumda "iyi" ve "yararlı" olduğu kabul edilen davranışların çoğunluğa ulaşması sonucunu doğurur. Toplumsal barış yada toplum düzeni olarak adlandırılan bu durumu; "toplumda bireylerin çoğunluğunun iyi yada yararlı davranışlarda bulunması" şeklinde açıklamak olasıdır.

Birey her zaman ve her koşulda "iyi" yada "yararlı" davranışlarda bulunmaz. Bilerek yada bilmeyerek normlara (kurallara) aykırı davranışlarda bulunur. Bu davranışlar karşısında da bazı yaptırımlara muhatap olur. Hangi davranışların, hangi yaptırımı gerektireceği hukuk sistemlerinde belirlenmiştir (10).

Suç Hukuku yada Ceza Hukuku; normlara aykırı davranışları (eylemleri) ve bu davranışlar için uygulanacak yaptırımları (cezaları) saptar. Meşru üstün güç tarafından ortaya konulan aykırı davranışlar, "mevzuat" adı verilen yasa metinlerinde yer alırlar. Bireyler, yasalarda suç olarak belirlenmemiş, davranışlardan dolayı sorumlu tutulamazlar. Bu prensibe ceza hukukunda "Kanunsuz suç olmaz prensibi" adı verilir (11). Buna karşılık, suç sayılan davranışların yasalarda belirlenmiş olması yeterli görülür. Her bireyin suç sayılan davranışları tek tek yada hepsini birden bilmesi beklenmez. Suç sayılan davranışları bildikleri varsayılır. bu prensibe de "Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" prensibi denilir (12).

Bireyin aykırı her davranışı (hukuki sonuç doğursa bile) her zaman "suç"u oluşturmaz. Dolayısıyla suç sayılan bu davranışlarından dolayı bireye bazı hallerde yaptırım uygulanmaz veya

(10) Örf, adet, gelenek ve din kurallarının ihlali karşısında uygulanacak yaptırımlar konumuz açısından ayrıntı teşkil ettiğiinden, detaylara inilmemiştir.

(11) Adalet Bakanlığı, Türk Ceza Kanunu. Kanunlar Seri No:42. s. 47, md. 1, 2.

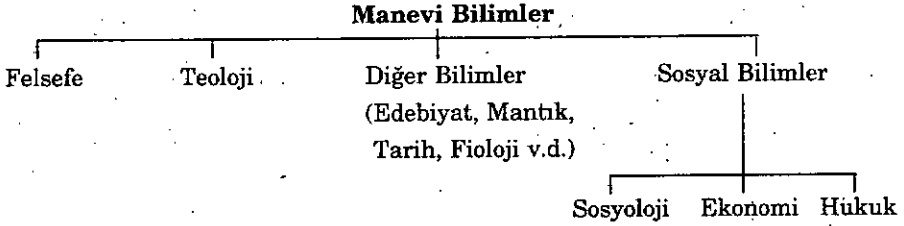
(12) Türk Ceza Kanunu, md. 44 (age., sayfa 68).

yaptırım azaltılır. Örneğin, yaş küçüklüğü (13), meşru müdafâ hali (14) ve zaruret hali (15) gibi.

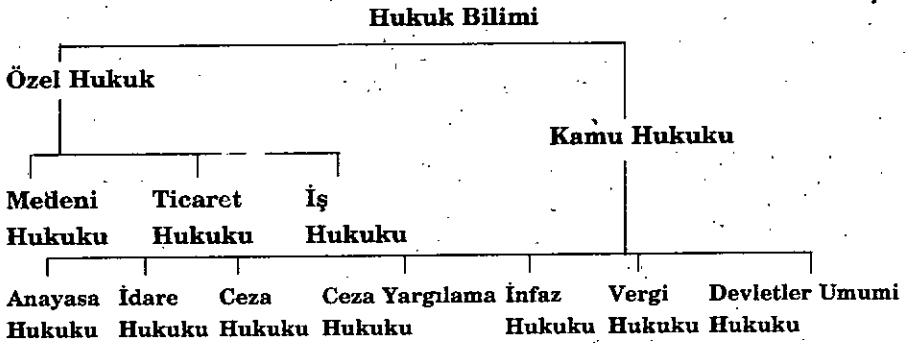
5. İnfaz Hukukunun Diğer Bilimler Arasındaki Yeri.

"Bilim, belli bir konuda sistem haline konulmuş ... bilgilerdir" (16). Bilimi, konularına göre üç ana dalda ayırmak olasıdır; manevi, tabiat ve matematik bilimleri (17).

İnfaz Hukuku; manevi bilimler arasındadır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından, manevi bilimleri bir şemada göstermek yararlı olacaktır.

Hukuk Bilimini de, kendi içerisinde dallara ayırmak gerekir (18).

(13) age., s. 72, 73. md. 53, 54, 55. Ayrıca Bkn. 2253 Sayılı Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun'un 11, 12, 13. maddeleri.

(14) Türk Ceza Kanunu md. 49, 50 (age., sayfa 70, 71.)

(15) Türk Ceza Kanunu md. 49, 50 (age., sayfa 70, 71.)

(16) Göğër, s. 4.

(17) Göğër, s. 5.

(18) Göğër, s. 84-154, 155-250.

İnfaz Hukukunun, ceza hukuku ve ceza yargılaması hukuku dalları içerisinde yer alması gerektiği hususunda görüşler vardır (19). Yasa metinleri de, bu görüşleri doğrular niteliktedir. Ancak, İnfaz hukukuna ait olması gereken bazı kavram ve kuralların ceza kanunlarında yada ceza yargılaması kanunlarında yer alması infaz hukukunun bağımsız bir hukuk dalı olmasını engellemelidir (20). İnfaz Hukukunun tarihi gelişim süreci, metodu kavramları ve kuralları artık bağımsız bir hukuk dalı olmasını gerektirmektedir.

Bir bilim dalının, diğer bir bilim dalıyla yada dallarıyla metod, kavram ve kural açısından benzer yönleri bulunabilir. En azından etkilenme söz konusu olabilir. Bu açıdan, İnfaz Hukukunun da; bütün bilimlerin anası sayılan felsefe bilimiyle birlikte teoloji, mantık ve sosyal bilimlerin diğer dallarıyla (kriminoloji, peneoloji, sosyoloji, psikoloji, gibi) ilgisi vardır. Bu ilişkilere yeri geldiğinde ayrıca değinilecektir.

6. İnfaz Hukukunun Ceza Hukuku ve Ceza Yargılaması Hukukuyla Bağlantısı

Ceza Hukuku (Otoritelerin yapmış oldukları ayrıntılı tanımlamalar ayrık tutulmak kaydıyla); "Hukuki ihlallerin, sapmaların nelerden ibaret olduğunu, bu husustaki kaideleri ve esasları gösteren hukuk dalıdır" (21). Ceza hukukuyla bağlantılı olarak, "suç"un da tanımını yapmak gereklidir. Suç; isnat yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icrai veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği yasada yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve müeyyide (yaptırım) olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren bir eylemdir" (22).

Her iki tanımlamada birbirlerini tamamlar niteliktedir. Önce, hangi davranışların suç kabul edileceğini gösteren "kurallar", da-

(19) Prof. Öztekin Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri. 2. Baskı, İÜHF. Yayınları No:469. Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1976, s.14

(20) Bkn. Türk Ceza Kanunu; II.Bab, 11-30. md.ler, CMUK, sekizinci Kitap, 395-405 md.ler.

(21) Prof. Sulhi Dönmezer, Prof. Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku. Cilt: I, İÜHF. Yayınları. No:468, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1976, s. 7.

(22) Kunter. s. 9.

ha sonra da suçu oluşturan "eylem" belirleyici unsurları oluşturur. "Kurallar" ve "eylemler" hukuki sürecin devamında "yargılama"yı beraberinde getirirler. Bu aşamada karşımıza "ceza yargılaması hukuku" kavramı çıkar. Salt görev açısından ele alındığında, Ceza Yargılaması Hukuku; "Ceza iddiası, müdafaa ve yargılama (kaza) görevlerinden meydana gelen "muhakeme" adlı faaliyetin kollektif bir şekilde yapılmasını düzenleyen hukuk dalıdır" (23).

İnfaz hukuku kural olarak, ceza hukuku ve ceza yargılaması hukuku aşamalarından sonra devreye girer. Doktrinde, infaz hukukunun kapsamı itibariyle ceza hukuku, -ve özellikle- ceza yargılaması hukuku içinde yer alması gerektiği hususu kabul görmüştür (24). Ancak, infaz hukuku; amaç, kapsam ve yöntem (metod) olarak ceza hukuku ve ceza yargılaması hukukundan farklıdır. Nitekim, Prof. Dr. Öztekin TOSUN'un bu konuda aşığıya aldığımız görüşleri de, infaz hukukunun diğer hukuk dallarından farklı olduğunu doğrulamaktadır;

"Kanımızca infaz sırasında veya infaz sonrasında mahkemelerden karar alınması durumları infazın muhakeme hukuku içinde kaldığını kabule götürmemelidir. İnfaz muhakeme hukuku dışındadır. İnfaz sırasında ancak istisna olarak muhakeme yapıldığı olmaktadır; fakat istisnaen muhakeme yapılması, infaz alanının muhakeme hukuku içinde kaldığını göstermez. İnfaz hukuku, bir çok ülkede, bu arada bizde de ceza hukuku içinde öğretilmektedir. Fakat bu durum, iki hukukun birliğini ispat etmez. Nitekim bazı ülkelerde infaz hukuku bağımsızlığını kazanmış ve ayrı infaz kanunları yapılmıştır. Bu arada bizde de "Cezaların infazı kanunu" bu alanda atılmış bir adımdır. Öğretim alanında da yavaş yavaş infaz hukuku ceza hukukundan ayrılmaya başlamıştır" (25).

İnfaz hukuku neden farklı olmalıdır? Çünkü, ceza hukuku; suçu ve verilecek cezayı, ceza yargılaması hukuku; yargılama yön-

(23) Prof. Nurullah Kunter, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku İÜHF. Yayınları No:562, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 9.

(24) Kunter, s. 13.

(25) Tosun, s. 14.

temini, infaz hukuku ise; verilen cezanın ne şekilde çektirileceğini (yerine getireceğini) düzenler. Her şeyden önce, her üç hukuk dalının amacı birbirinden farklıdır. Amaç farklı olunca, doğal olarak kapsam ve yöntemleri de farklı olacaktır.

İnfaz hukuku, bağımsız gelişen bir hukuk dalı olmamıştır. Sürekli olarak ceza hukuku ve ceza yargılaması hukuku'nun vesayeti altında kalmıştır. İnfaz Hukukunda yer alması gereken pek çok hüküm ceza hukuku ile ceza yargılaması hukuku içerisinde mütela olunmuştur. Türk İnfaz Hukuku'nda da durum aynıdır. Aynı bir infaz kanunumuz olmasına karşılık, infaz hukukunun kapsamına girmesi gereken bir çok hüküm Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda yer almıştır (26). Belki de bu vesayet nedeniyle Hukuk Fakültelerimizde "İnfaz Hukuku" adı altında ayrı bir ders okutulmamaktadır. Bu husus Prof. Kunter tarafından şöyle izah olunmaktadır; Ceza İnfaz Hukukunun bir çok memleketlerde ve bu arada bizde ayrı bir ders halinde okutulmamasının sebebini, infaz hakkındaki hükümlerin madde madde şerh ve izahından henüz ileri gidilmemiş olması kadar, infaz normlarının ayrı bir kanunda yer almamış olmasında aramalıdır" (27). Kuşkusuz infaz hukukunun fakültelerimizde ayrı bir ders olarak okutulması, akademik görüşlerin infaz sorunlarının çözümüne büyük katkıları olacaktır.

7. İnfaz Hukukunun Kriminoloji ve Penoloji Bilimleriyle Bağlantısı

Prof. Dr. Tülin Günşen İÇLİ "Kriminoloji" isimli kitabında; "Gazeteci, yazar ve eleştirmen gibi bir çok kişi suçu bilimsel metodu kullanmadan incelemektedir" şeklinde bir görüş ortaya koymaktadır (28). Bu görüşe ilave etmek gerekir ki, belirtilen kesimler ve diğerleri –doğal olarak– "suç siyasetini", "infaz sistemini" ve "cezaevlerini" de bilimsel metod kullanmadan incelerler.

Sözkonusu görüşün bir başka sonucu da, suçun bilimsel metotla incelenmesi gerektiğidir. Kriminoloji, suçu bilimsel metotla ince-

(26) Bkn. Dipnot No: 20

(27) Kunter, s. 13.

(28) Prof. Tülin Günşen İçli, Kriminoloji. Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1994, s.15.

leyen bir bilim dalıdır. Bu nedenle, Kriminoloji Bilimini; "Suçlu davranışı ve toplumun bu davranışa tepkisini inceleyen bilim dalı" olarak tanımlayabiliriz (29). Bir başka tanım ise; "... suç teşkil eden davranışların esas tabakasını teşkil eden ferdi ve sosyal faktörleri inceleyen" bilim dalıdır (30).

Kriminoloji biliminin, infaz hukukuyla bağlantısı, "suç" ve "suçlu" kavramlarıdır. Kriminoloji suçun önlenmesi ve suç siyasetinin belirlenmesi amacıyla bilimsel metotlar kullanarak sonuçlar üretir. İnfaz hukukunun ilgi alanı da "suç" ve "suçlu" kavramlarıdır. Suçun önlenmesi amacıyla ortaya konulan bilimsel sonuçlar, infaz hukuku alanında (mahkuma uygulanacak tretman programlarının belirlenmesinde) uygulanır.

Penoloji Bilimi ise; suçun sonuçlarını inceleyen bir bilim dalıdır. "Yasayı çiğneyenin, toplumun yasaya uyan bir üyesi haline nasıl geleceğini ve onun suç mağduruna verdiği zararın nasıl onarılacağını analiz eder (31). Kriminoloji ve Penoloji Bilimleri, tanımlamalarda da belirtildiği üzere, "suçlu" kavramını somut olarak analiz ederek, soyut sonuçlar üretirler. İnfaz hukukunda ise, soyut metotlar (tretman programları) "suçlu" üzerinde somut olarak uygulanır.

Sonuç olarak; kriminoloji biliminin "suç öncesi", penoloji biliminin de "suç sonrası" için ortaya koyduğu sonuçlar, infaz hukukunu doğrudan ilgilendirdiğinden tretman programlarının bu sonuçlara uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir.

8. İnfaz Hukukunun Amaç ve Kapsam Olarak Genel Bir Değerlendirilmesi.

Hukuk, manevi bilimler arasında yer alan bir bilim dalıdır. Kendi içerisinde, kamu hukuku ve özel hukuk diye iki önemli bölüme ayrılır. Kamu hukuku içerisinde yer alan ceza hukuku (dar anlamda); "suç" olarak belirlenen davranışları ve bu davranışlara

(29) a.g.e., s. 16.

(30) Doç. Yılmaz Günel, Kriminoloji ve Metot Meselesi. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1972. Cilt.27. s. 53-54.

(31) Günşen, sayfa 18.

uygulanacak cezaları, ceza yargılama hukuku ise; yargılama fonksiyonunu icra edecek makamları ve yargılama süresince uygulanacak yöntemleri belirlerler (32).

Yargılama makamlarınca verilen ve adına "ceza" denilen yaptırımların yerine getirilmesi gerekir ki; bu "yerine getirme" işleme "infaz" denilir. Cezaların (ve tutuklama kararlarının) yerine getirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen hukuk kuralları da "infaz hukuku"nu oluşturur. İnfaz hukuku; kamu hukuku içerisinde ve ceza hukuku ile ceza yargılaması hukukundan bağımsız, ayrı bir hukuk bilimi dahdır.

İnfaz hukukunun amacını, tarihi gelişim süreci de dikkate alınarak üç ana ilkede ortaya koyabiliriz;

- Toplumun suçludan korunması,
- Suçlunun cezasının kefarecini ödemesi,
- Suçlunun ıslah edilmesi ve topluma yeniden kazandırılması (33)".

Bu ilkeler arasında en önemli olanı "ıslah" dır. Nitekim, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'un gerekçesinde bu ilke; "... Suç işleyenleri, kişiliğine uygun terbiye, eğitim ve çalışma yollarıyla ıslah edip, kendilerini topluma yararlı birer unsur haline getirme ..." biçiminde vurgulanmıştır (34).

İnfaz hukukunu kapsam olarak, "maddi infaz hukuku" ve "idari infaz hukuku" olarak ikiye ayırmak icap etmektedir. Maddi infaz hukukunun konuları arasında; cezalar, cezaların çektirilmesi yöntemi, şartla tahliye, disiplin tedbir ve cezaları, cezaların tehiri, içtima, mahsup vs. bulunmalıdır. İdari İnfaz hukukunda ise; in-

(32) Doktrinde, "Ceza Hukuku" geniş anlamda suç hukuku, ceza yargılaması hukuku ve infaz hukukunu da kapsayacak bir biçimde kullanılmaktadır.

(33) M. Yılmaz Sağlam, Neşe Yurdatapan, Zekeriya Sevimli, Türkiye Cezaevi Gerçeği ve Yeniden Yapılanma Modeli Keçiören Yamaçık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1975. s. 11.

(34) Bkn. 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'un Hükümet tarafından TBMM. Başkanlığına sunulan 18.5.1965 tarih ve 71-122/2128 sayılı gerekçesi (TBMM Kütüphanesi).

fazı yapacak organların örgütlenme biçimleri, infaz personelinin yetki ve sorumlulukları vs. yer almalıdır. İlerde ayrıca değinileceği üzere, Türk İnfaz Hukukunda henüz böyle bir ayırma gidilmemiştir.

Maddi infaz hukuku ve idari infaz hukuku bir bütün olarak "İnfaz Sistemi"ni oluşturur. Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Terörle Mücadele Kanunu, Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un Değiştirilmesi Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname, Ceza ve Tevkifevleri Umum Müdürlüğünün Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun, Hapishanelerin İdaresi Hakkındaki Kanun ve kısaca İnfaz Tüzüğü diye bilinen Tüzük, Türk İnfaz Sisteminin (infaz rejiminin) başlıca yasal kaynaklarıdır.

Doğal olarak, her ülkenin kendi infaz sistemi mevcuttur. İnfaz sistemleri başka ülkelerle benzerlikler gösterebilirler, birbirlerinden farklı da olabilirler. Bu açıdan, Türk İnfaz Sistemi; İtalya, Fransa, Federal Almanya ve Belçika İnfaz sistemlerinden etkilenmiştir (35).

Genel eğilim, insan hak ve özgürlükleri bakımından belirli standartlar doğrultusunda ülkelerin farklı infaz sistemlerini birbirlerine yaklaştırmaktır. Birleşmiş Milletler Cezaevi Standart Kuralları yada Avrupa Cezaevi Kuralları bu eğilimin en büyük göstergeleridir (36).

(35) Teoman Mete, İnfaz Hukuku. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1987, s. 30.

(36) Dr. Mustafa Tören Yücel, Avrupa Cezaevi Kuralları, Adalet Bakanlığı, C.T.E. Genel Müdürlüğü Yayınları, 1987. Ankara.